

ПРАВОВЕ МІСЦЕ КОСМІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ІПОТЕЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Важливо почати з того, що на сьогодні достатньо вагомими постають питання щодо пошуку механізму передачі космічних об'єктів у заставу, їх комерціалізації відповідно до положень чинного законодавства України. Нажаль, законодавче регулювання іпотечних правовідносин не розкриває механізму оформлення та нотаріального посвідчення іпотечних договорів, предметом яких виступають специфічні об'єкти, тобто об'єкти, що не віднесені чинним законодавством України до нерухомого майна, проте передача яких в заставу, здійснюється відповідно до вимог іпотечного законодавства. Таким чином з прийняттям Цивільного кодексу України [1] та Закону України "Про іпотеку" [2] розпочався період становлення механізму оформлення та посвідчення іпотечних договорів космічних об'єктів. Вони встановили, що застава космічних об'єктів здійснюється відповідно до положень Закону України "Про іпотеку". Але, на жаль, це закріплення не полегшило етап оформлення іпотечних договорів, а при визначенні предмету договору іпотеки призвело до неоднозначного застосування нотаріусами України положень чинного законодавства України.

Відомі роботи наступних авторів, які займалися цією тематикою: Ч. Н. Азімов, І. Базанов, М. І. Брагінський, О. Головка, О. Грибанова, М. С. Долинська, В. Другова, О. А. Загорулько, Ю. М. Козьяков, В. М. Косак, С. Г. Пасічник, І.І. Пучковська та інші. На жаль, більшість наукових робіт стосуються саме дослідження питань матеріального права відносно механізму встановлення іпотеки.

Космічний об'єкт є специфічним предметом договору іпотеки, тому що чинним законодавством України він віднесений до рухомого майна. Основним елементом іпотечних правовідносин виступає предмет договору іпотеки, що визначає сферу застосування іпотечних правовідносин. Згідно абзацу 2 ч. 1 ст. 181 Цивільного кодексу України, режим нерухомого майна може бути поширено законом на повітряні, морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації. У свою чергу, режим нерухомості поширюється на ці об'єкти лише у випадках, передбачених

законом, а не законодавством України в цілому, що "охоплює закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень, відповідно до Конституції України та законів" [3]. Тобто, при оформленні цивільних правовідносин дією закону обмежено випадки застосування положень абзацу 2 ч. 1 ст. 181 Цивільного кодексу України. Все ж таки з прийняттям Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 15 грудня 2005 р. були внесені зміни до ст. 1 Закону України "Про іпотеку", якими було визначено, що застава повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів, майнових прав на нерухомість, будівництво якої не завершено, регулюється за правилами, визначеними Законом України "Про іпотеку". Звідси стає зрозуміло, що при визначенні термінів, що вживаються в Законі України "Про іпотеку", даючи визначення нерухомості, вже не було поширено режим нерухомого майна на космічні об'єкти, а тільки зазначено, що саме застава космічних об'єктів здійснюється за правилами, визначеними Законом України "Про іпотеку". Тобто цей закон виключив з чинного законодавства України єдину спеціальну норму, що закріплювала на космічні об'єкти статус нерухомого майна. З того, що чинне законодавство України відносить повітряне судно до рухомого майна, а також з того, що на сьогодні не прийнято жодного закону, який би поширював режим нерухомого майна на космічні об'єкти, потрібно зробити висновок, що положення ст. 1 Закону України "Про іпотеку" суперечать положенням ч. 1 ст. 575 Цивільного кодексу України, що закріплює – іпотекою є застава саме нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи. Таким чином, ця ситуація виникає через те, що не передбачено можливості передачі в іпотеку іншого майна ніж нерухоме, тобто майна – нерухомих речей, що визначене ч. 1 ст. 181 Цивільного кодексу України та деталізоване у Законі України "Про іпотеку" та інших спеціальних нормативних актах. Через це положення ч. 3 ст. 575 Цивільного кодексу України, як показують дослідження науковців, повинні бути визначені в такій редакції: "3. Правила про іпотеку землі й іншого майна та інші окремі види застав встановлюються законом". Це дасть змогу передавати в іпотеку не лише нерухоме майно, а також інше майно, передача якого в іпотеку буде дозволена Законом України "Про іпотеку". Частина 1 статті 18 Закону України "Про іпотеку" закріплює істотні умови іпотечного договору. Таким чином, при укладенні договору іпотеки космічного об'єкту, но-

таріус повинен згідно положень п. 3 ст. 18 Закону України "Про іпотеку" визначити в договорі опис предмета іпотеки, до того ж такий опис повинен бути достатнім для ідентифікації космічного об'єкту. Але, на даний момент, чинне законодавство України не включає визначення поняття "космічний об'єкт". Серед українських науковців, під космічним об'єктом розуміється цілісний майновий комплекс, що складається зі споруд і технічних засобів для збирання, підготовки та запуску космічних апаратів. Космічні об'єкти складаються з: космічних апаратів для польоту в космос; технічної позиції; стартового комплексу; обслуговуючих об'єктів тощо [5]. Проте, чинне законодавство України визначає цілісний майновий комплекс, тільки як підприємство, його структурні підрозділи (цехи, виробництва, дільниці тощо), що можуть бути виділені в установленому порядку в самостійні об'єкти з подальшим складанням відповідного балансу та можуть бути зареєстровані як самостійні суб'єкти господарської діяльності. Саме тому, не можна отождествлювати космічний об'єкт з цілісним майновим комплексом, бо це може призвести до неясності щодо визначення правового статусу космічного об'єкту. І до того ж, проаналізувавши наукові підходи щодо визначення космічного об'єкта, можна прийти до того, що всі вони спрямовані на те, щоб зібрати в понятті космічного об'єкта такі характеристики, притаманні носіям, що досліджують космічний простір. А також у свою чергу і об'єктам цивільного обігу, що можуть виступати предметом відповідних правочинів.

Однак, Закон України "Про космічну діяльність" [6] нажалі дає визначення тільки такому поняттю, як "об'єкти космічної діяльності", під якими відповідно до ст. 1 цього закону розуміються матеріальні предмети штучного походження, що проектуються, виготовляються та експлуатуються як у космічному просторі (космічний сегмент, космічна інфраструктура), так і на поверхні Землі (наземний сегмент, наземна інфраструктура) з метою дослідження та використання космічного простору, та взагалі не визначає таке поняття, як "космічний об'єкт". Саме тому, не зрозуміло, чи тотожні поняття "космічний об'єкт" та "об'єкти космічної діяльності", повинні чи ні нотаріуси, при оформленні іпотечного договору космічного об'єкту, враховувати положення Закону України "Про космічну діяльність". Чіткої відповіді на це питання немає, але, Ю. Козьяков зробив висновок, що терміни "космічний об'єкт" та "об'єкти космічної діяльності" певною мірою тотожні [5]. Це небезпідставне тлумачення, тому що і визначення об'єкта космічної діяльності, що подане в Законі України "Про космічну діяльність", і поняття "космічний об'єкт", що сформульоване на доктринальному рівні, мають

спільні ознаки, тому що характеризують ці об'єкти, як штучно створені, що проектуються, виготовляються та експлуатуються як у космічному просторі, так і на поверхні Землі з метою дослідження та використання космічного простору. Тобто, нотаріуси, зокрема, можуть враховувати положення Закону України "Про космічну діяльність" при оформленні іпотечного договору космічного об'єкта. Але вони повинні пам'ятати й про сферу дії цього закону, бо його положення ніяким чином не стосуються цивільних правовідносин. Детальніше потрібно розкрити, що посвідчуючи договір іпотеки космічного об'єкту, нотаріус згідно положень ст. 5 Закону України "Про іпотеку", повинен встановити такий момент: – чи належить космічний об'єкт іпотекодавцю на праві господарського відання чи на праві власності. Згідно ст. 1 Закону України "Про космічну діяльність", суб'єктом космічної діяльності можуть виступати підприємства, установи та організації, в тому числі міжнародні та іноземні, які здійснюють космічну діяльність, тобто наукові космічні дослідження, створення та застосування космічної техніки, використання космічного простору. Саме тому нотаріус повинен перевіряти їх право господарського відання на відповідний космічний об'єкт. По ст. 13 Закону України "Про космічну діяльність", об'єкти космічної діяльності підлягають обов'язковій державній реєстрації в Державному реєстрі об'єктів космічної діяльності України відповідно до Правил реєстрації об'єктів космічної діяльності в Україні. В ситуації, коли об'єкт космічної діяльності створюється спільно з юридичними особами інших держав чи міжнародними організаціями, то питання його реєстрації вирішується згідно з укладеними міжнародними договорами. Таким чином, на сьогодні відсутні в чинному законодавстві України "Правила реєстрації об'єктів космічної діяльності в Україні".

На основі аналізу правового статусу космічних об'єктів у межах чинного законодавства та механізму передачі таких об'єктів в іпотеку, можна зробити висновок, що формально космічні об'єкти можуть виступати об'єктом іпотечного договору, а на фактичному рівні не можливо оформити іпотечний договір космічного об'єкта, адже він не відповідає усім закріпленим вимогам, що визначені на рівні ст. 5 Закону України "Про іпотеку". І тому серед науковців поширюється думка, що треба внести зміни до преамбули Закону України "Про космічну діяльність", в якій прямо визначити, що положення цього закону спрямовані не лише на визначення загально-правових засад здійснення космічної діяльності в Україні та під юрисдикцією України поза її межами, проте і на врегулювання цивільно-правових відносин, предметом яких виступають об'єкти космічної діяльності. До того ж, на рівні

цього закону варто більш конкретно розкрити механізм передачі в іпотеку космічних об'єктів.

Таким чином, з всього вищезазначеного можна зробити висновок, що виникає гостра потреба щодо уникнення неоднозначного тлумачення терміну "космічні об'єкти". І для цього потрібно доповнити ст. 1 Закону України "Про іпотеку". Це дасть змогу нотаріусам без порушення норм чинного законодавства оформлювати договори іпотеки космічних об'єктів. І, це дозволить закріпити єдину нотаріальну практику посвідчення іпотечних договорів космічних об'єктів. Проаналізував все вищезазначене, стає зрозуміло, що при правову аналізі місця, яке займають космічні об'єкти у сфері іпотечних правовідносин постає достатня кількість проблемних питань, які потребують подальшого дослідження.

Література:

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003 р.– № 40.– Ст. 356.
3. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 року № 898-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 38.– Ст. 313.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за консти-туційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну "законодавство") від 9 липня 1998 р. № 12-РП/98. // Офіційний вісник України.-1998 р.– № 32.
5. "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України": Закон України від 19 червня 2003 року № 980-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2004.– № 2.– Ст. 6.
6. Козьяков Ю. Щодо окремих питань застави повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів / Козьяков Ю. // Іпотека – аналіз, коментарі, практика застосування.– Х., 2006.– С. 108-109.
7. Про космічну діяльність: Закон України від 15 листопада 1996 року № 502/96-ВР // Відомості Верховної Ради України.– 1997.– № 1.– Ст. 2.

УДК 347.824:656.7.073.436(043.2)

Журавель Т.С.,
студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Корчак Н. М., к.ю.н., доцент

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВІТРЯНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

Перевезення вантажів – один з видів господарської діяльності, яка здійснюється суб'єктами господарювання та спрямована на надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері організації і здійснення вантажних перевезень, становлять законодавство про вантажні перевезення, що за предметом правового регулювання належить до такого інституту господарського законодавства, як транспортне законодавство.

Транспорт виступає важливою галуззю національної економіки, від функціонування якої залежать усі сфери суспільного виробництва держави. Згідно з Конвенцією про міжнародну цивільну авіацію, половина вантажів, котрі перевозяться всіма видами транспорту в світі, відносяться до категорії небезпечних вантажів. Сьогодні значна частина цих небезпечних вантажів перевозиться повітряними суднами, враховуючи значні переваги авіаційного транспорту.

Своєю чергою у Законі України "Про транспорт" від 10 листопада 1994р., а саме в статті 16, зазначено, що ті підприємства, установи, організації, які є відправниками, перевізниками або одержувачами небезпечних вантажів мають виконувати вимоги законодавства щодо забезпечення безпеки їх перевезення та мати засоби і мобільні підрозділи для запобігання виникненню аварійних ситуацій під час перевезення таких вантажів або ліквідації наслідків аварії [4, с.446].

Договори, що стосуються перевезення небезпечних вантажів мають досить специфічний характер, враховуючи потенційну небезпеку вантажів, що перевозяться. Тому до перевезень небезпечних вантажів пред'являються особливі підвищені вимоги. Наприклад у Законі України "Про перевезення небезпечних вантажів" від 6 квітня 2006р. визначені правові, організаційні, соціальні та економічні засади діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечних вантажів авіаційним та іншими видами транспорту. Так, під небезпечним вантажем законодавець розуміє речовини, матеріали, вироби, відходи виробничої та іншої діяль-